

Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol
Dyddiad y Cyfarfod:	27 Chwefror 2013
Aelod/Swyddog Arweiniol:	Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd
Awdur yr Adroddiad:	Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd
Teitl:	Rôl Eiriolwyr

1. Beth yw testun yr adroddiad?

1.1 Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r gwahanol rolau y mae Aelodau wedi awgrymu y gallai'r Eiriolwyr Aelod ymgymryd â hwy.

2. Beth yw'r rheswm dros wneud yr adroddiad hwn?

2.1 I geisio safbwyntiau ac argymhellion y Pwyllgor ynghylch y rolau gwahanol a awgrymwyd i Eiriolwyr, a'r broses o benodi Aelodau i unrhyw rolau a argymhellir.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod y Pwyllgor yn ystyried pa rolau Eiriolwyr ychwanegol, os oes rhai o gwbl, y dylid eu hargymhell i'r Cyngor Llawn, y dull ar gyfer penodi'r Eiriolwyr hynny a'r disgrifiadau rôl a ddylai gyd-fynd â'r rolau hynny.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Mae rôl Eiriolwyr yn y Cyngor hwn wedi esblygu ers penodi 'Eiriolwr Bobl Hÿn' a ddigwyddodd o ganlyniad i ganllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn datgan y dylai pob awdurdod lleol yng Nghymru gael eiriolwr o'r fath.

4.2 Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi pedwar rôl Eiriolwr ar hyn o bryd, sef:

Eiriolwr Bobl Hÿn
Eiriolwr Digartrefedd
Eiriolwr Gofalwyr
Eiriolwr Anabledau Dysgu

4.3 Yn ei gyfarfod ar 6 Tachwedd 2012, penderfynodd y Cyngor y dylid penodi'r pedwar Eiriolwr a nodwyd yn 4.2 uchod yng nghyfarfod y Cyngor ar 4 Rhagfyr 2012, ac aethpwyd ati i fabwysiadu disgrifiadau rôl i'r Eiriolwyr hyn. Mae'r disgrifiadau rôl hyn i'w gweld yn Atodiad 1.

- 4.4 Penderfynodd y Cyngor ymhellach y dylid gofyn i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ystyried a oedd unrhyw werth penodi Eiriolwyr i fuddiannau eraill a nodwyd gan aelodau, ac i ddarparu eglurhad o'r rolau hyn os oedd o'r farn bod mabwysiadu rolau o'r fath yn briodol.
- 4.5 Roedd y buddiannau eraill a awgrymwyd gan Aelodau yng nghyfarfod y Cyngor ar 6 Tachwedd fel a ganlyn:
- Eiriolwr Bobl Ifanc
Eiriolwr Gofalwyr Ifanc
Eiriolwr Craffu
- 4.6 Ymhellach, bu i'r Cyngor gymeradwyo Cyfamod y Lluoedd Arfog ym Medi 2013. Yn ystod y drafodaeth ar y mater hwn, awgrymwyd y dylid cynnwys ystyriaeth o Eiriolwr y Lluoedd Arfog fel rhan o'r adolygiad cyffredinol ar rôl Eiriolwyr.
- 4.7 Mae'r Cyngor hefyd yn ddiweddar wedi derbyn llythyr oddi wrth Iadmerydd y WLGA ar Ddiwygio Lles yn gofyn i awdurdodau ystyried penodi Eiriolwyr Tlodi.
- 4.8 Mae arolwg o awdurdodau lleol eraill yng Nghymru wedi datgelu bod llawer iawn o wahaniaethau yn y modd y caiff Eiriolwyr eu penodi, a'r meysydd y maen nhw'n gweithredu ynddynt. Mewn un awdurdod o leiaf, nid oes unrhyw eiriolwyr.
- 4.9 Mae'r ymatebion a dderbyniwyd o Gyngorau eraill mewn perthynas â'u Heiriolwyr hwy i'w gweld mewn tabl fel Atodiad 2 i'r adroddiad hwn.
- 4.10 Yr un rôl gyson o ran meysydd eiriolwyr ar draws Cymru yw Eiriolwr Bobl Hŷn. Mewn rhai awdurdodau, mae'n bosibl bod gan y rôl deitl ychydig yn wahanol ac mae weithiau yn rhan o friff ehangach. Mae eiriolwyr eraill cyffredin yn ymwneud â Gofalwyr, Anabledd, Datblygiad Aelod, Plant a Chraffu.
- 4.11 Fel y nodwyd yn 4.2 uchod, mae'r Cyngor eisoes wedi penodi Eiriolwr i Ofalwyr ac Eiriolwr Anabledd Dysgu.
- 4.12 Nid oes gan y Cyngor Eiriolwr Craffu a benodwyd gan y Cyngor. Bu Eiriolwr Craffu yn y gorffennol gyda Chadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu yn penodi un o'u plith hwy. Mae hyn yn gyson gydag arfer Cyngorau eraill. Mae yna Rwydwaith Eiriolwyr Craffu sy'n cyfnewid gwybodaeth a syniadau ynghylch Craffu.
- 4.13 Mae nifer o Gyngorau yn ystyried nad oes angen rôl Eiriolwr lle mae yna eisoes Aelod Arweiniol gyda chyfrifoldeb am faes arbennig. Yn yr awdurdodau hyn, mae Eiriolwyr yn cael eu penodi'n unig lle nad oes cyfrifoldeb Aelod Arweiniol eglur neu lle mae yna thema drawsbynciol eglur.
- 4.14 Wrth ystyried y rolau hyn, dylai Aelodau ystyried a oes eisoes rôl eglur mewn perthynas â'r materion hyn o fewn Portffolios Aelod Arweiniol. Mae copi o'r Portffolios Aelod Arweiniol ynghlwm fel Atodiad 3 i'r adroddiad hwn.
- 4.15 Yn ei gyfarfod ar 6 Tachwedd 2012, cymeradwyodd y Cyngor ddisgrifiadau rôl i'r pedwar Eiriolwr a nodwyd. Mae'r disgrifiadau hyn ynghlwm fel Atodiad 1. Mae'r

disgrifiadau rôl hyn yn ceisio darparu eglurder a chysondeb i rôl Eiriolwyr yn Sir Ddinbych. Awgrymir hefyd y dylai unrhyw rolau newydd gael disgrifiadau tebyg. Efallai yr hoffai Aelodau hefyd ystyried a ddylid gofyn i Eiriolwyr, unwaith eu bod wedi'u penodi, nodi eu gweithgareddau blaenoriaeth fel Eiriolwyr ac adrodd nôl, o bosibl yn flynyddol, i bwyllgor neu fforwm aelod arall ar eu hynt yn ystod y flwyddyn.

4.16 Mae yna hefyd amrywiaeth yn y modd y caiff Eiriolwyr eu penodi. Mewn rhai awdurdodau, caiff Eiriolwyr eu penodi gan yr Adran Weithredol, neu mewn rhai achosion gan yr Arweinydd. Mewn awdurdodau eraill, caiff Eiriolwyr eu penodi gan y Cyngor. Mae'r Eiriolwyr sydd eisoes wedi'u cydnabod yng Nghyfansoddiad y Cyngor fel y nodir ym mharagraff 4.2 uchod yn cael eu penodi gan y Cyngor. Gofynnir i aelodau ystyried ai dyma'r dull mwyaf priodol ar gyfer penodi unrhyw Eiriolwyr pellach.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1 Mae rolau'r Eiriolwyr cyfredol yn cyfrannu at y blaenoriaethau mewn perthynas â phobl fregus a mynediad at dai o ansawdd da.

6. Beth fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1 Nid oes unrhyw gostau uniongyrchol yn gysylltiedig gyda'r adroddiad hwn.

7. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd?

7.1 Ymgynghorwyd ag Arweinwyr Grŵp ac roeddynt o blaid penodi'r pedwar rôl Eiriolwr a gymeradwywyd gan y Cyngor yn Nhachwedd 2012. Mae'r holl Aelodau wedi cael y cyfle i awgrymu rolau eiriolwyr eraill. Gofynnwyd i awdurdodau eraill yng Nghymru am fanylion ynghylch eu Heiriolwyr.

7.2 Ymgynghorwyd â'r SLT ynghylch rôl Eiriolwyr a mynegwyd pryder am y posibilrwydd o ddryswch a/neu ddyblygu rhwng rolau Eiriolwyr ac Aelodau Arweiniol lle mae'r mater sydd yn destun eiriolaeth yn syrthio o fewn cylch gwaith Aelod Arweiniol unigol.

8. Datganiad y Prif Swyddog Ariannol

8.1 Nid oes unrhyw gostau ychwanegol yn uniongyrchol gysylltiedig gyda'r adroddiad hwn.

9. Beth yw'r risgiau, ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

9.1 Nid oes unrhyw risgiau wedi'u hadnabod.

10. Pŵer i wneud y Penderfyniad

10.1 Adran 2 Deddf Llywodraeth Leol 2000.